

Natuur.stad

DRIEMAANDELIJKS LEDENBLAD VAN NATUURPUNT ANTWERPEN STAD - MAART - JUNI 2020 - JAARGANG 9 - NUMMER 1
VERSCHIJNT IN MAART, JUNI, SEPTEMBER EN DECEMBER

NOORDKASTEEL GRAAG ECOLOGISCH

IN MEMORIAM ERIK MOLENAAR
BOMEN BLOEIEN NIET IN BOEIEN

Als je terugblikt op 2019, kan je zonder enige terughoudendheid stellen dat de voorstelling van het IPBES rapport door het VN panel voor biodiversiteit, alle alarmbellen deed afgaan. De voorzitter, Sir Robert Watson, verklaarde onomwonden dat onze vernietiging van biodiversiteit een niveau bereikt dat ons welzijn minstens even sterk bedreigt als de door de mens veroorzaakte klimaatverandering. Uit het lijvige rapport blijkt dan ook dat van de 8 miljoen soorten op aarde er de volgende decennia een half tot 1 miljoen dreigen uit te sterven.

Oorzaken zijn vooral habitatverlies door het businessmodel van monocultuur in onze intensieve landbouw en (invoer van) invasieve exotische plant- en diersoorten, wereldwijd de tweede grootste factor in de achteruitgang. Momenteel is al 1 op de 10 planten uitheems in Vlaanderen en dat is niet zonder risico voor fauna en flora!

Wat nu dan? Bang afwachten in een hoekje? Nee toch! Kijk zelf eens om je heen. Heb je in je tuin misschien een klein stukje met wat ruigte? Dan is dat een feestplek voor wilde inheemse

bloemen, en dus insecten! Elke tuin, bloembak of voorgevel kan jij in onze stad omtoveren tot een biodiversiteitsparadijs.

We helpen je er graag bij op zondag 19 april tijdens onze 6de inheemse plantenmarkt met een gamma (klim)planten, bloemen, kruiden, eetbare planten, struiken en bomen. Tot dan!

Johan Wyckmans

Inhoud

maart - juni 2020 – jaargang 9 – nummer 1

Voorwoord	2
Bomen bloeien, maar niet in boeien	3
Wat gebeurt er met het Noordkasteel?	4
Eddy Hagen: "Ik zie snel fouten"	6
Het dak op met meer groen in de stad!	7
In memoriam Erik Molenaar	8
Klokjes in de lente	10
De Sperwer	12
De Gouden tor	14
Op zoek naar dieren sporen...	15
Activiteitenkalender	16

Lokale afdeling

Natuurpunt Antwerpen Stad is de lokale afdeling van Natuurpunt, vereniging voor natuur en landschap in Vlaanderen. Het werkingsgebied omvat de delen van de districten Antwerpen (postcodes 2000, 2018 en 2060) en Bergerhout binnen de Ring en het volledige district Berchem. Lid worden betekent dat je deel uitmaakt van een grote vereniging met meer dan 100.000 gezinnen, die in Vlaanderen 25.000 ha natuurgebied beheert.

Contact

Koen Van Keer, Boomgaardstraat 79, 2018 Antwerpen. (03-226 76 01) info@natuurpuntantwerpenstad.be

Vragen of opmerkingen kan u sturen naar: redactie@natuurpuntantwerpenstad.be

Lid worden

Lidgeld per gezin: € 30/jaar. Te storten op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 met vermelding van je huidig lidnummer of voor nieuwe leden met vermelding van je naam en adres. Je ontvangt dan zowel het nationale tijdschrift Natuurblad als het lokale ledenblad Natuur.stad. Bovendien krijg je korting bij aankopen in onze Natuur.winkel. Leden van Natuurpunt uit een ander werkingsgebied kunnen voor € 7 een abonnement op Natuur.stad nemen. Te storten op rekeningnummer BE60 5230 8051 9270 met vermelding van je lidnummer, naam en adres.

Giften

Donateurs storten een extra bijdrage bovenop hun lidgeld. Vanaf € 40 per kalenderjaar krijg je een fiscaal attest. Storten kan op BE56 2930 2120 7588 met vermelding 'Wolvenberg – projectnummer 7743'.

Natuur.stad is het driemaandelijkse ledenblad van Natuurpunt Antwerpen Stad. Gedrukt op een alcoholvrije pers met inkten op vegetale basis door De Wrikker cvba. Oplage: 2.880 exemplaren.

Redactie: Christiane Lobbstaël, Ria Van Bastelaere, Monique Van Dousselaere, Graziella Van Eylen, Koen Van Keer, Marc Van Outryve, Minne Verlinden, Johan Wyckmans.

Layout: Kolja Aertgeerts, Peter Kluppels, Koen Van den Bergh

Bomen bloeien, maar niet in boeien

Tekst: Arlette Van Assel, Koen Van Keer, Isis Veldeman

“Wat een drukke dag... Gelukkig niet al te laat thuis. Gauw mijn fiets veilig wegzetten en dan...”

Veilig je fiets parkeren, uiteraard! Maar, heb je er al eens bij stilgestaan dat bomen dan beschadigd worden? Als hun schors regelmatig “gekwetst” wordt door sloten, kettingen of omdat een auto er tegenaan rijdt, gaan ze dood.

En die bomen hebben we juist zo hard nodig, zeker in de stad. Ze geven allure aan de straten, zuiveren de lucht, bieden voedsel en nestplaats aan dieren en zorgen voor schaduw.

Om zoveel mogelijk bomen de kans te geven om te bloeien is Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS) met een proefproject gestart. Samen met het district Antwerpen en de Groendienst van de stad hebben we bekeken hoe we dit het best vorm kunnen geven.

Het geld voor het project komt van het team “Natuur voor A”, in het kader van “Expeditie Natuurpunt”. Deelnemers hebben een avontuurlijke tocht gemaakt waarvoor ze zich konden laten sponsoren.

Vrijwilligers van NAS hebben nevenstaande affiche opgehangen in Antwerpen Noord (2060). We proberen zo “boomparkeerders” bewust te maken van de schade die ze kunnen aanbrengen en we geven ook informatie over waar je terecht kan om je fiets veilig te stallen of over hoe je fietsbeugels of een fietsenstalling kunt aanvragen. Mensen van de stedelijke mobiliteitsdienst houden bij hoeveel vragen er uit dit stadsdeel binnenkomen.

oeioei

bomen bloeien maar niet in de boeien
alternatieven voor je fiets, surf naar:

www.bomenbloeien.be

Cartoon: Cois Veldeman

Na drie maanden bekijken we wat het effect is van deze actie en gaan we mogelijk ook in andere gedeeltes van de stad verder. Daarover lees je meer in ons volgend tijdschrift. Draag jij ook je steentje bij in jouw buurt? Alvast bedankt!

E-BIKES, PLOOIFIETSEN, CARGOBIKES,
REISFIETSEN, STADS- EN KOERSFIETSEN, ...

FIETSEN DE GEUS IS
DÉ SPECIALIST VOOR
FIETSMOBILITEIT IN
ANTWERPEN

Bij Fietsen De Geus staan we garant voor **advies op jouw maat**. In ons unieke aanbod van topmerken vinden we jouw ideale fiets, met aandacht voor **duurzaamheid en kwaliteit**. En moet er toch worden gesleuteld? Daarvoor zorgen onze **professionele techniekers**.

KOM SNEL LANGS!

MARNIXPLAATS 4 - 2000 ANTWERPEN
GROTE STEENWEG 95 - 2600 BERCHEM

SPECIALIST
E-BIKES

WWW.FIETSENDEGEUS.BE

Wat gebeurt er met het Noordkasteel?

Tekst: Koen Van Keer

Het Noordkasteel is vandaag een relatief stiltegebied vlak bij de stad. Een plek waar je in het groen en bij het water kan vertoeven, weg van de ergste drukte van grootstad Antwerpen. We kijken even naar de mogelijke impact van de Oosterweelplannen voor dit gebied...

Deel van 'de ring'

Het Noordkasteel wordt ingeschakeld in het Antwerpse mobiliteitsverhaal waarbij de ring (R1) aan het Lobroekdok ondergronds gaat, om aan het Noordkasteel in een gleuf even boven te komen en dan onder de Schelde te duiken om vervolgens naast het Sint-Annabos op de linkerscheldeover terug bovengronds te komen.

Het loont de moeite om de interactieve tracékaart op www.oosterweelverbinding.be eens te raadplegen en daar een zicht te krijgen op een deel van de plannen rond het zogenaamde "Oosterweelknooppunt". Dat is dus de plaats waar vandaag onder meer het Noordkasteel gelegen is.

Een slecht plan verbeterd

De plannen rond dit Oosterweelknooppunt zijn het voorbije jaar nog herhaaldelijk en aanzienlijk aangepast. Dankzij de inspanningen van onder meer de Antwerpse burgerbewegingen werd het knooppunt een stuk compacter gemaakt en werd een extra overkapping in de plannen opgenomen. Die aanpassingen lijken mogelijkheden te creëren voor recreatief gebruik van de zone na de uitvoering van de werken. De oorspronkelijke plannen waren op dat vlak problematisch. De "gewonnen ruimte" en bijkomende overkapping (zone A op illustratie 2) zouden dit nu misschien haalbaarder maken. De geluidssituatie zal er echter zo goed als zeker op achteruit gaan, aangezien er nog steeds een gedeelte van de verkeerssleuf open zal blijven.

Seveso

Dat recreatieve gebruik wordt mogelijk beperkt door de nabijheid van zogenaamde "Seveso-bedrijven". Dat zijn bedrijven die werken met potentieel risicovolle stoffen en die daardoor bijzondere veiligheidsmaatregelen vragen. Een onderdeel daarvan is de afbakening van "impactzones". Het Noordkasteel ligt binnen de impactzone van enkele Seveso-bedrijven in het havengebied en momenteel wordt onderzocht of dit gevolgen zou kunnen hebben voor de recreatieve invulling van de Noordkasteelzone.

Verstandig ruimtegebruik?

De recente 'ontdekking' van dit "Seveso-gegeven", maakte dat een inschakeling van de zone in de energiebehoeften van de nieuw te ontwikkelen ringzone, aan belang won. Een piste die werd bekeken, is de inplanting van een zonnepanelenzone op de "gewonnen" overkapping (zone A). Natuurpunt Antwerpen Stad verzet zich tegen zo'n "zonnepanelenvlakte" op die locatie. Niet alleen lijkt het ons onverstandig om 400 miljoen

euro te betalen voor een stuk bijkomende overkapping, om die dan te gaan vol plaveien met zonnepanelen (waardoor de zone onbruikbaar wordt voor alle ander gebruik). Ook moeten we in een regio waar open ruimte bijzonder schaars is geworden, goed nadenken over de invulling en het gebruik van die open ruimte. Zonnepanelen op 'maaiveldniveau' zijn een goede oplossing in bv. zandwoestijnen, maar niet in een dichtbevolkte en enorm versnipperde regio als de Antwerpse.

De stad als ecologisch alternatief

We willen vanuit een visie op duurzaamheid mensen overtuigen om in de steden te gaan wonen, onder meer omdat hun ecologische voetafdruk daardoor aanzienlijk verkleint. Als we dat willen bereiken, zullen we er voor moeten zorgen dat wonen in de stad ook aantrekkelijk is. De ring gaan overkappen om dan de nieuw ontstane ruimte in te nemen met zonnepanelen, is geen voorbeeld van verstandig ruimtegebruik en bovendien een erg negatief precedent met betrekking tot de andere zones die zullen ontstaan door stukken ring te gaan overkappen. Willen we echt de betrachting van een "groene rivier" op en langs een overkapte ring opgeven voor de doelstelling van een "energie neutrale ringzone"? Wij denken dat de stad haar klimaat- en milieudoelstellingen meer dan voldoende kan bereiken door merites op vlak van duurzaam ruimtegebruik.

Een herfstbeeld uit zone C, het beboste talud aan de noordzijde van de vijver (foto: Johan Wyckmans)

Terug naar het Noordkasteel

Als Antwerpse Natuurpuntafdeling pleiten wij ervoor om het Noordkasteel naast een recreatieve functie, ook een maximale ecologische functie te laten behouden. Concreet betekent dat:

- een volwaardige compensatie van het verlies aan waardevolle habitat (zone B op illustratie 1)
- het maximaal behouden van aanwezige groene zones, meer bepaald dan zone C en D op illustratie 2
- een maximaal ecologisch functionele inrichting van nieuwe groenzones (o.a. zone A)

We weten uit ervaring dat ontwerpers de neiging hebben om natuur minstens “bij te trimmen” en weinig tot geen ruimte te geven aan spontane natuurlijke ontwikkelingen, dus we kijken op dit moment een beetje argwanend naar wat de ontwerpers voor het Noordkasteel zullen bedenken...

Het Noordkasteelgebied in zijn huidige toestand, met aanduiding van zone B uit de tekst (bron: www.oosterweelverbinding.be)

Plannen voor het Oosterweelknooppunt met aanduiding van zones A, C en D uit de tekst (bron: www.oosterweelverbinding.be)

Eddy Hagen
(foto: Eddy Hagen)

Eddy Hagen: “Ik heb het talent om snel fouten te zien”

Tekst: Céline Canon

Eddy is een van de duizendpoten die helpt bij het communicatieteam van Natuurpunt Antwerpen Stad (NAS).

Wat doe je bij NAS?

Eddy: Ik ben al 15 jaar lid van Natuurpunt en het is pas sinds een jaar dat ik vrijwilliger ben. Ik ben iemand die het talent heeft om fouten heel snel te zien. Ik kijk dus teksten na op fouten, zoals grammaticafouten bijvoorbeeld. Een veel voorkomende fout is bv. vanalles van elkaar schrijven wat eigenlijk aan elkaar moet, waardoor het soms een andere betekenis krijgt. Daarnaast heb ik een grotere job gehad: de herwerking van de fotodatabase. Vroeger stonden al onze foto's op een harde schijf en waren ze enkel toegankelijk voor de persoon die de schijf in zijn bezit had. Een paar weken lang heb ik heel de structuur herwerkt en alles op een consistente manier hernoemd en online geplaatst, zodat iedereen van ons team er nu toegang tot heeft. Nu kunnen we eenvoudig mooie foto's opzoeken en gebruiken.

Over hoeveel foto's gaat dat dan?

Eddy: Bijna 20.000! Heel veel foto's van evenementen, maar ook van de natuur: bloemen, planten en beestjes. We hebben ook foto's van de verschillende natuurgebieden en beheerwerken. Het lijkt veel, maar onze database zou zeker aangevuld moeten worden. Daarom organiseren we ook een fotowedstrijd.

Heb je mooie foto's van de natuur in Antwerpen? Stuur ze dan via een bericht op Facebook www.facebook.com/natuurpunt.antwerpenstad en wie weet delen we je foto!

Waarom wou je vrijwilliger te worden?

Eddy: Ik had plots veel vrije tijd en ik ben beginnen zoeken op de databank van vrijwilligerswerk.be. Ik zocht specifiek naar een paar dingen die ik kan en zo ben ik bij NAS terechtgekomen. Waar ik eigenlijk niet helemaal thuishoor, want ik woon in Deurne-Noord en daar is een andere Natuurpuntafdeling. Maar de mensen van NAS waren zo vriendelijk om mij toch te ontvangen en gebruik te maken van mijn diensten.

Ben je altijd al gepassioneerd geweest door de natuur?

Eddy: Ik ben opgegroeid in een heel klein dorpje in de Antwerpse Kempen. Achter ons huis stond de varkensstal van een van onze burens en daarachter waren er weilanden en bossen zo ver als het oog reikte. Ik kan mij goed herinneren dat we als kind 's zaterdags met de jeugdbeweging in de bossen gingen ravotten en 's zondags met mijn ouders gingen wandelen in de natuur. Die voorliefde is er altijd gebleven. Ook mijn vakanties zijn meestal in de natuur, met een voorkeur voor de bergen en heuvels. Om door de natuur te trekken en geconfronteerd te worden met de natuur en met de mens. Het heeft dus altijd wel een beetje in mij gezeten.

Hoe voelt het om nu in een stad te wonen?

Eddy: Ik heb het geluk dat ik vlak bij het Rivierenhof woon. Een paar minuten wandelen en ik ben al in een prachtig park met gigantisch veel natuur. Binnenkort ga ik ook nog meer natuur achter mijn deur hebben, want ik woon aan het Sportpaleis vlak bij het viaduct van de Ring, en deze gaat verdwijnen met veel extra natuur. Ik woon ook in een huis met een tuintje. Sinds kort heb ik nog een klein beetje extra natuur gecreëerd! Ik heb namelijk een groendak laten aanleggen. Vanuit mijn slaapkamer kan ik het zien. Dus als ik 's morgens mijn gordijnen en ramen open, dan kijk ik op een beetje natuur. Op pagina 7 kan je mijn artikel lezen over groendaken. ■

Voor wie het zou vergeten zijn: hernieuw je lidmaatschap!

Help ons om ook in 2020 de natuur in onze stad te beschermen en uit te breiden.

Schrijf je lidgeld (30 € voor het hele gezin) over op rekeningnummer BE17 2300 0442 3321 van Natuurpunt, met vermelding van je naam, lidnummer en adres.
Alvast hartelijk bedankt!

Het vrijwilligersteam van Natuurpunt Antwerpen Stad

Het dak op met meer groen in de stad!

Tekst: Eddy Hagen

Voilà. Ik heb het gezegd. Het dak op met meer groen in de stad!

Groendak (foto: Eddy Hagen)

Eigenaar van een groendak

Maar voordat u uw pen bovenhaalt voor een kwade lezersbrief, dit is letterlijk bedoeld: zorg voor groen op uw dak! Sinds enkele maanden ben ik de trotse eigenaar van een groendak (of groen dak). Een "extensief" groendak, eentje waar ik dus niet op mag lopen, tenzij voor een halfjaarlijkse controle. Zo'n groendak kan je wel niet overal aanleggen: de hellingsgraad van het dak mag niet te hoog zijn (ideaal zijn platte daken) en het dak moet het gewicht aankunnen. Om een idee te geven: ik woon in een oud huis, eentje "van vóór den oorlog". De balken zijn dus minder stevig en liggen iets verder uit elkaar dan wat al enkele decennia gangbaar is. Maar toch was de draagkracht volgens de stabiliteitsingenieur tot 100 kg/m², voldoende voor een lichtere versie van een groendak. Met wat reserve heb ik geopteerd voor een groendak met een verzadigd gewicht van 65 kg.

Ecologisch

Maar waarom zou een mens nu in godsnaam een "tuintje" laten aanleggen op een plaats waar hij bijna nooit komt? Wel: ecologie én economie. Het zijn vooreerst plantjes, die CO₂, fijn

stof en zelfs wat geluid absorberen. Een groendak absorbeert ongeveer 5 kg CO₂/m²/jaar. Een doorsnee boom absorbeert 20 kg CO₂/jaar, maar beslaat meerdere m². Groendaken kunnen hier dus voor een zeer belangrijke CO₂-reductie zorgen, want er zijn tientallen miljoenen m² platte daken in België. Ook zijn ze, mits gebruik van inheemse planten, goed voor de biodiversiteit: heel wat verschillende insecten vinden zo'n plantjes leuk. En niet te onderschatten: zo'n dak stockeert vlotjes een dertigtal liter water/m². Als alle platte en licht hellende daken "groen" zouden zijn, zou het overstromingsrisico bij stortbuien – die we steeds vaker zien – flink dalen.

Economisch

Een belangrijk economisch argument: het roofingdak onder zo'n groendak gaat twee tot drie keer zo lang mee. Vrij logisch: de toplaag wordt niet meer blootgesteld aan UV-straling. Alleen al daarmee is de investering grotendeels terugbetaald. Dit maakt het een "no-brainer". Die bescherming tegen de zon vermindert ook de opwarming van (slaap)kamers net onder het dak: een leuk neveneffect. Bij volle zon kan de oppervlakte van een roofingdak immers tot 60 à 70 °C warm worden! Een groendak wordt in de zomer maximum 20 à 30 °C warm, en dit zonder energieverslindende airco.

Overtuigd? Er zijn heel wat firma's die het aanbieden, zoek maar even op het internet. En handige Harry's/Henriettes kunnen het helemaal zelf aanleggen. ■

In memoriam Erik Molenaar

°15 juli 1955 - †4 november 2019

Erik Molenaar tijdens het nieuwjaarsconcert 2017, met de Concertband Antwerpen
(foto: Concertband Antwerpen)

Erik aan de bocht van Oosterweel op 5 juni 2012 (foto: Wim Strecker)

Erik werd in de zomer van 1955 als oudste van 2 broers en als zoon van een Nederlandse vader en een Belgische moeder geboren te Antwerpen. Al snel vielen zijn intelligentie en leergierigheid op. Zijn lagere school liep hij in de Protestantse Marnixschool waarna hij richting Atheneum trok, waar zijn passie voor wetenschappen en chemie verder ontkiemde. Als 18-jarige trok hij naar de Kipdorpvest om de studies laborant aan te vatten. Daar zat ook zijn latere echtgenote Mieke op de schoolbanken. De vonk sloeg over tussen beiden.

Een jaar later hield Mieke haar studies voor bekeken, want op 25 januari 1976, een sneeuw witte dag, kwam zoon Koen ter wereld, die er 3 jaar later een zus Lies bijkreeg. Toen de kinderen wat ouder werden, trokken ze er met zijn vieren regelmatig op uit om te gaan kamperen, reizen die Erik tot in de puntjes voorbereidde. De recreatieve evenementen hadden steevast een prominente educatieve lading. Ook alles wat Erik voor zichzelf ondernam, moest nuttig of leerzaam zijn. Iets louter voor eigen plezier doen, behoorde niet tot de mogelijkheden... principes en logica die voor een buitenstaander niet altijd te begrijpen waren.

Overdag werkte hij als laborant in een aantal ziekenhuizen van het OCMW. Gepassioneerd door zijn werk gaf hij het beste van zichzelf, al speelde de hiërarchie hem soms wel parten.

Zijn rit naar en van het werk vulde hij met plezier met de inventarisatie van de flora die hij tegenkwam, al moest hij ervoor languit op de buik om een zeldzaam plantje te spotten. Erik bouwde een indrukwekkende floristische kennis op en voerde onder meer opdrachten en onderzoek uit voor de plantentuin in Meise en voor universiteiten.

De man die zo mooi gedichten schreef en declameerde, was een begenadigd spreker. Ontving je een kaartje van hem, kon je er zeker van zijn dat er een zelfgeschreven stukje poëzie op prijkte.

Nadat hij eigenhandig een synthesizer bouwde, besloot hij naar de muziekschool te gaan waar hij saxofoon leerde spelen. Ook zijn kinderen kregen de liefde voor muziek met de paplepel mee en werden beiden knappe muzikanten. Met hun drietjes speelden ze in de Concertband Antwerpen waarmee ze samen op de Bühne stonden.

Het geven en ontvangen van complimenten ging niet eenvoudig. De perfectionist, die erg kritisch was voor zichzelf, wilde liefst niet bewierookt worden, er was immers altijd ruimte voor verbetering.

Regelmatig zakte hij af richting bibliotheek waar de boekenwurm alle boeken reeds achter de kiezen had en steeds suggesties indiende om nieuw materiaal te kopen. Hij ontleende dan ook cd's om zijn muziekprogramma bij Radio Centraal voor te bereiden, waar hij de subcultuurmuziek aan elkaar praatte. Ook het chemisch proces van bier brouwen was hem niet vreemd, steeds een beter brouwsel krijgen was dan het motto.

Zijn grootste passie waren echter planten. Erik was stichtend lid van het Floristisch Onderzoek voor Natuurbehoud, en stichter van Floristisch Onderzoek Natuurpunt Antwerpen Stad. Als conservator van natuurgebied Wolvenberg was hij elke week op post om te beheren en de taken te verdelen. Voor zijn natuurgebied ging de natuur liefhebber door het vuur. De florist kende iedere plant die er stond en had dan ook altijd een loep mee. Was je met hem op stap, dan was het geen rariteit wanneer hij weer eens in een keldergat stond te kijken of er planten stonden. Dit was er zelfs eens de oorzaak van dat de politiediensten opdoken, die dachten dat er inbrekers op de loer lagen. Ook de bermen langs de autosnelweg werden geïventariseerd.

Toen 20 jaar geleden zijn broer de strijd tegen kanker verloor, was dat een harde klap. Het overlijden tekende Erik, al sprak hij daar zelf niet over. Zijn gevoelens hield hij liefst voor zich. In 2006 moest hij afscheid nemen van zijn vader. Hoewel Erik tot dan toe niet echt een puzzelaar was, begon hij aan zijn vaders laatste puzzelboekje en ontdekte op die manier een nieuwe passie.

Al ging zijn gezondheid de laatste jaren achteruit, hij sloeg zich er steeds doorheen. Hij had het er moeilijk mee dat de wereld rondom hem veel sneller ging dan hij zelf kon volgen. De laatste week was hij opvallend kortademig en toen hij op een zaterdagavond het beheer van de Wolvenberg afbelde, was dat een teken aan de wand om een dokter te raadplegen. Die wekelijkse beheerwerken op het natuurgebied waren immers heilig en hij sloeg ze voor geen geld ter wereld over. Maandagmorgen sloeg het noodlot toe en werd Erik onwel, waarna Mieke de hulpdiensten verwittigde. Ondanks de beste zorgen van de dokters en verpleegkundigen kon geen hulp meer baten.

Erik zal ongetwijfeld herinnerd worden als een hevig voorvechter van natuurbehoud en -herstel. Zijn monumentale kennis van planten was goed bekend tot ver buiten Antwerpen. Die kennis heeft hij graag gedeeld met andere plantenliefhebbers, maar ook met niet-kenners tijdens talloze excursies en wandelingen.

Als Natuurpuntafdeling Antwerpen Stad konden we ook steeds op Erik rekenen bij het opvolgen van plantenpopulaties op kwetsbare plaatsen.

Hij zal daarnaast gemist worden als gedreven coördinator van het beheerteam van "de Wolvenberg", waarvan hij ook conservator was. De naam van Erik zal dan ook altijd verbonden blijven met "zijn" natuurgebied.

We gaan hem zeker missen.

Gebaseerd op de uitvaarttekst.

Een ander In Memoriam is ook te lezen in het januarinumnummer van De Rietvink (ledenblad lokale Natuurpuntafdeling Land van Reyen).

Klokjes in de lente

Tekst: Marc Van Outryve

Een nieuwe lente, een nieuw geluid. Wie beter dan lieflijke klokjes kunnen onze nieuwe lente inluiden?

Gewoon sneeuwkllokje (foto: Rutger Barendse)

Sneeuwkllokje

Het is één van de eerste plantjes dat in februari door de sneeuw priemt, vandaar zijn naam. Als voorjaarsbloeiër profiteert het van zonlicht, dat niet door boomkruinen wordt tegengehouden. Het Gewoon sneeuwkllokje heeft smalle grijsgroene bladeren. Zijn opvallende witte bloemen zijn in feite kleurloos. Een fijngeknepen bloemblad is glashelder, omdat de luchtbelletjes tussen de bladcellen dan weg geperst zijn. De lucht weerkaatst het invallend licht, waardoor de bloemen wit ogen. De bloemen hangen, als bescherming tegen koude en regen. De bestuiving gebeurt door bijen en hommels, maar die zijn schaars in het voorjaar. De zaden worden verslept door mieren, er hangt een mierenbroodje aan vast. Dit uitgroeisel van de zaadhuid bevat olie en koolhydraten, een lekkernij voor mierenlarven. De mieren nemen het zaadje mee naar hun nest en verspreiden het zo. Het Sneeuwkllokje verspreidt zich vooral door vermeerdering van zijn bloembollen, die als voedselopslag dienen. In onze stad vind je het langs de waterkant, op grasland, in parken en tuinen.

Meiklokje (foto: Hugo Bender)

Meiklokje of Lelietje-van-dalen

Dit alom bekend klokje komt wat later tevoorschijn en bloeit in de meimaand. Het is een overlever, die als wortelstok in de grond verder doorgroeit. De vrucht is een rode bes met twee blauwe zaden. De bloemen zijn erg geliefd om hun heerlijke, bedwelmende geur. Toch kan dit aroma niet als een etherisch olie-extract uit de plant geïsoleerd worden, het wordt samengesteld uit verschillende geurstoffen. De bloemen en de wortels werden reeds in de 16de eeuw gebruikt als hartversterkers. Heel de plant is evenwel giftig en bevat saponines, die braken en diarree veroorzaken. De toxiciteit is beperkt door het uitbraken, kleine kinderen kunnen bij het eten van de blaadjes of bloemen wel ernstig ziek worden.

	SNEEUWKLOKJE	MEIKLOKJE
Familie	Narcissen	Lelieachtigen
Bladeren	smal, grijsgroen	parallelnervig, voet v/d stengel
Bloei	februari-maart halfschaduw	mei, (juni) lichte schaduw, onder bomen
Bloemen	wit, 1/stengel, hangend	wit, klokvormig
Verspreiding	bolgewas; doosvrucht	doorgroeiende wortelstok
Voorkomen	park, tuin, bos	park, tuin, droog bos

Stinsenplanten

Het Sneeuwlokje en het Meiklokje zijn beide "stinsenplanten". Deze werden eerst beschreven in Friesland, stins betekent er stenen huis. Ze komen oorspronkelijk uit andere streken, vaak uit Midden- of Zuid-Europa, zoals het Sneeuwlokje. Het zijn meestal voorjaarsbloeiers met opvallende bloemen. Ze werden aangeplant in de tuinen van oude kastelen, boerenhoven, rond stadswallen. Ze groeiden goed op kalkrijk puin, verwilderden en wisten zo stand te houden door de eeuwen heen. Je vindt ze nu regelmatig in de vrije natuur, ook bij ons. Verschillende cultivars worden nog steeds gekweekt. Beide klokjes zijn dus niet inheems en staan niet op de lijst van de beschermde soorten. ■

VITIS

eten + drinken

open
woe - zon - 11:30

Generaal Drubbelstraat 128, Berchem

wij proberen zoveel mogelijk met lokale producten te werken

allergenen - vraag info aan de bar
reservaties - 0490434346

www.vitis-eten-en-dinken.be

natuurpunt
ANTWERPEN
STAD

NIET TE MISSEN

Ledenbijeenkomst Natuurpunt Antwerpen Stad!

WANNEER: VRIJDAGAVOND 6 MAART om 19u30, deuren om 19u

WAAR: de leuke kelders van de **GROENE WATERMAN**, Wolstraat 7, 2000 Antwerpen

WAT WE U AANBIEDEN: 19u30: jaaroverzicht en verkiezingen van het nieuw bestuur; korte pauze

20u40: een boeiende voordracht door Benno Geertsma

"De klimaatverandering: oorzaken en mogelijke oplossingen"

21u30: een gezellige drink en een aangename babbel met onze andere leden

We verwachten met plezier je inschrijving vóór 1 maart via
secretariaat@natuurpuntantwerpenstad.be

Tot dan!

Sperwer
(foto: Luc De Naegel)

De Sperwer

Tekst: Wim Schramme

Mijn eerste roofvogelwaarneming in de stad, ergens in de jaren '70, zie ik nog zo voor me. Achteraan de ouderlijke stadstuin, op de hofmuur, stond hij, of eerder zij, stokstijf, met haar rechterpoot gracieus, maar dodelijk, op een houtduif. Het felgele oog op mij gericht. Na de eerste shock spurtte ik naar boven naar mijn vogelgids (Peterson, 1969). Na wat geblader, op zoek naar een gestreepte pyjama en gele poten, moest het een Sperwer zijn; ondanks de laatste zin "vrij zeldzame broedvogel van bosachtige gebieden ...".

Het verhaal is bekend, na de tweede wereldoorlog werden in de landbouw op grote schaal pesticiden gebruikt en de roofvogelpopulatie ging dramatisch achteruit. Ook de Sperwer ontsnapte niet. Maar na een verbod op een aantal stoffen in de jaren '70, namen de aantallen weer toe en broedt hij nu zelfs in onze steden. Volgens de IUCN lijst is de soort buiten gevaar: status "Least Concern". Na de Buizerd en de Torenavalk is het zelfs de roofvogel die het meest voorkomt in grote delen van Europa.

Robuust vrouwtje

Waarom was mijn eerste Sperwer eerder een zij? Niet vanwege de "gracieuze maar dodelijke" indruk, maar vanwege haar grootte en die van de prooi. Heel apart bij de Sperwer is het grote verschil in afmetingen tussen mannetjes en vrouwtjes. Dat vertaalt zich natuurlijk ook in gewicht, buiten de broedtijd ongeveer 325 gr voor een vrouwtje versus 140 gr gemiddeld voor een mannetje. Vrouwtjes kunnen prooien aan tot wel 500 gram. Mannetjes houden het bij mussen, spreeuwen, mezen en vinken. Die prooien zouden ook tot de naam geleid hebben. In de 8ste eeuw had men het over sparwāri. "Sparwo" is de stam voor mus, maar ook spreeuw, en "-aro" betekent arend. Etymologisch gezien is de Sperwer dus een "arend die op mussen/spreeuwen jaagt". In het Engels werd het een sparrowhawk of "mussenhavik".

Sperwer
(foto: Rob Kuyken)

De Sperwer is duidelijk familie van de Havik, zeker het vrouwtje kan makkelijk verward worden met een mannelijke Havik. Er zijn ook gelijkenissen met de Koekoek. Tot in de 19de eeuw dacht men zelfs dat de Koekoek in de winter een Sperwer werd. Men had niet door dat de Koekoek naar het zuiden trok en noordelijke sperwers hier op bezoek kwamen. Door de bril van Darwin is het niet moeilijk te zien dat een Koekoek die op een Sperwer lijkt een voordeel heeft. Op die manier kan hij makkelijker zangvogels van hun nest verjagen als hij, of eerder zij, een ei kwijt wil. ■

VACANATURES VOOR VRIJWILLIGERS

✿ Vrijwilligerscoach ✿

Hou je ervan met vrijwilligers samen te werken en heb je hier enige ervaring mee? Ben je bereid om onze vrijwilligers van Natuurpunt Antwerpen Stad te begeleiden bij de keuze van hun engagement: beleid, beheer, beweging, educatie, studie, administratie? Wil je hen ook verder opvolgen en motiveren?

Contacteer ons nu op
info@natuurpuntantwerpenstad.be

✿ Natuurbeheerder met ervaring ✿

Werk je graag in de natuur en heb je ervaring met natuurbeheer? Dan ben je kandidaat om ons 9 ha groot natuurdomein "Wolvenberg" mee te beheren. In dit uniek stukje ongerepte natuur in Berchem gaat onze enthousiaste beheerploeg wekelijks aan de slag. Het beheer bestaat uit monitoren en beschermen van kostbare planten en dieren, vrijmaken van wandelpaden en vijver, maaien van grasvelden, verwijderen van exotische planten en van zwerfvuil, contact met de stedelijke groendienst... Ben je geïnteresseerd?

Contacteer ons dan op info@natuurpuntantwerpenstad.be

De Gouden tor

Tekst: Koen Van Keer

Afhankelijk van hoe het licht invalt op het pantser van de Gouden tor, is hij groen met meer of mindere gele en/of koperrode schijn. Een prachtige verschijning is het sowieso altijd...

Hoop op beterschap

De voorbije jaren wordt de Gouden tor meer gevonden in Vlaanderen. In mijn jeugd jaren was het een zeldzame verschijning die je bijna enkel in de nog meer natuurlijke streken in het zuiden van het land vond.

De soort was historisch nochtans wijd verbreid, maar verdween zo goed als volledig in Vlaanderen tussen 1951 en 1999. In die periode waren er slechts vier waarnemingen.

Herkolonisatie vond plaats via de Schelde- en Dendervallei en daarna in zuidelijk Vlaams-Brabant. Momenteel is de soort vrij algemeen verspreid in zuidelijk Oost-Vlaanderen en Vlaams-Brabant en de verspreiding neemt nog steeds sterk toe.

Ook in de Schijnvallei

In de provincie Antwerpen is deze kever nog steeds niet algemeen, maar toch is hij al aangetroffen in onze regionale Natuurpuntafdeling Schijnvallei. Meer bepaald in Oostmalle is hij gezien. De verwachting is dat de soort zich in de toekomst op meer plaatsen in onze regio zal tonen.

Levenswijze

De Gouden tor leeft als volwassen kever van stuifmeel van diverse planten als Meidoorn, Wilde roos, Vlier en allerlei

fruitbomen. In de zomer vliegen ze vooral op grote scherm-bloemigen, maar als het niet zonnig is vliegt de kever niet.

De vliegtijd van deze soort is van maart tot oktober, met een piek in mei. Het is een soort van bosranden en heesterrijke landschappen.

Bijzonder aan deze keversoort is dat de dekvleugels tijdens het vliegen gesloten blijven, de ondervleugels worden gewoon onder de dekschilden doorgeschoven. Doordat de dekschilden tijdens het vliegen gesloten blijven, is de kever beter beschermd tegen aanvallen van vogels tijdens zijn vlucht.

De larven leven enkele jaren in rottend vermolmd hout van o.a. wilgen en eiken, maar ook wel in composthopen.

Juweeltje

De Gouden tor is ongetwijfeld één van onze mooiste kevers. Hij behoort tot een familie van prachtige torren die wereldwijd erg gegeerd zijn voor collecties. Sommige zeldzame soorten zijn daardoor zelfs tot op de rand van de uitroeiing geraakt. Het achterste deel van de dekschilden bevat bij de Gouden tor witte strepen en stippen, maar soms ontbreken die ook. De metallieke kleuren ontstaan door reflectie van gepolariseerd licht via microscopisch kleine structuurtjes in het pantser van de kever. ■

Gouden tor op Hondroos
(foto: Doriene de Jong)

Op zoek naar dierensporen

Tekst: het JONAS-team

Veel dieren slapen overdag. De kans dat je dus op je wandeling oog in oog komt te staan met bijvoorbeeld een Vos is klein, tenzij je voor dag en dauw of midden in de nacht op pad gaat. Waarom ga je niet op zoek naar dierensporen? Dat is even spannend. Je denkt dan in de eerste plaats misschien aan pootafdrukken, maar je kan ook op zoek gaan naar veren, haren, nesten, hollen ... en kakjes!

Het kakje van een Vos
(foto: Karen Uyt den Houwen)

Het is niet altijd gemakkelijk om de sporen te zien en je zal niet altijd weten van welk dier het spoor is. Da's niet erg, beleef gewoon veel plezier aan de ontdekkingstocht. Je kan heel het jaar door sporen vinden. Wij geven al enkele tips mee!

1/ Wilde dieren (en ja dat zijn ook de kleine dieren zoals muizen) gebruiken bijna altijd dezelfde weg vanuit hun hol op zoek naar voedsel. Dit wordt een wissel genoemd. Probeer zo'n wissel te vinden en de kans is groot dat je pootafdrukken, haren, ... ontdekt.

2/ Neem zeker een fototoestel mee. Leg steeds een muntstuk of een bril naast de pootafdruk, zodat je thuis nog weet hoe groot alles was.

3/ Ga ook eens op de grond zitten om je omgeving van op een andere hoogte te bekijken. Je zal zien dat je ineens nieuwe sporen ontdekt.

4/ Pootafdrukken worden ook prenten genoemd. Ze zijn meestal niet volledig. In de sneeuw of modder zal je de beste kans hebben om een mooie pootafdruk te vinden. Je moet niet meteen als het begint te sneeuwen of regenen naar buiten hollen, want dieren schuilen ook voor buien. De volgende dag is ideaal om op speurtocht te gaan.

5/ De eekhoorn en de muis, maar ook vogels en insecten knabbelen wel eens aan een noot. Zoek in de herfst bijvoorbeeld naar een aangevreten hazelnoot. Wie heeft zijn buik rond gegeten?

6/ Aan het einde van de zomer gaan veel vogels in de rui. Dit wil zeggen dat ze hun oude veren beetje bij beetje gaan wisselen voor nieuwe. Het ideale moment dus om veren te verzamelen en op te zoeken van welke vogel ze zijn.

Veel succes met onze tips en leg eens een verzameling van foto's aan. En vertel al je avonturen tijdens een volgende JONAS-activiteit. We zijn benieuwd naar je ontdekkingen!

Het huis van de larve van de Rozengalwesp
(foto: Karen Uyt den Houwen)

Hier zijn everzwijnen langs geweest
(foto: Karen Uyt den Houwen)

Activiteitenkalender

MAART – MEI 2020

Voor de volledige agenda zie www.natuurpuntantwerpenstad.be

*Niet-leden betalen € 1/ Leden nemen gratis deel

Maart 2020

- 15 Uitstap De Stadsmus:** Doode Bemde en Meerdaalwoud
Start: 8u00 - daguitstap
Afspraakplaats: Borsbeeksebrug, halte Flixbus, 2600 Berchem
Inschrijven verplicht: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

April 2020

- 5 Lente-excursie Wolvenberg en vogeltelling**
Van 7 uur tot 9 uur
Afspraakplaats: container hoek Posthofbrug Singel
Gids: Joeri Claes
Inschrijven wenselijk: natuuras@gmail.com
- 19 Plantenmarkt**
Van 10 uur tot 17 uur
Pleintje Goedehoopstraat-Kloosterstraat
- 19 Uitstap De Stadsmus:** Groot Schietveld, Brecht – voormiddag, beginuur nog te bepalen
Afspraakplaats: Borsbeeksebrug, halte Flixbus, 2600 Berchem
Inschrijven verplicht: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

DE STADSMUS

Vogeltellingen
(iedere eerste zondag van de maand)

- 1 maart 2020**
7u30: Noordkasteel, Scheldedijk aan Zeevaartschool
- 5 april 2020**
7u00 Wolvenberg – container hoek Posthofbrug – Singel
- 3 mei 2020**
6u30 Stadspark, hoek Van Eycklei - Quinten Matsijslei, 2018 Antwerpen

Mei 2020

- 10 JONAS: Kriebeldiertjes ontdekken in de natuur**
Van 14 uur tot 16 uur
Afspraak: Bremweide, ingang speeltuin, Ter Heydelaan, 2100 Deurne
Leeftijd: tussen 5 en 12 jaar
- 17 Uitstap De Stadsmus:**
Turnhouts vennengebied
Start: 08u00 - daguitstap
Afspraakplaats: Borsbeeksebrug, halte Flixbus, 2600 Berchem
Inschrijven verplicht: vogelwerkgroep@natuurpuntantwerpenstad.be

ZWERFVUILACTIE

Laatste zondag van de maand
(29 maart 2020 – 26 april 2020 – 31 mei 2020)
Van 14 uur tot 16 uur – parking Zeilclub, Oosterweelsteenweg 1, Antwerpen

WINTERBEHEER WOLVENBERG

Elke zondag vanaf 1 maart 2020 tot en met 12 april 2020
Van 9u30 tot 12 uur
Afspraakplaats:
container hoek Posthofbrug – Singel
Stevig schoeisel en kledij die tegen een stootje kan. Werkhandschoenen krijg je ter plekke

ZOMERBEHEER WOLVENBERG

Elke woensdag vanaf 22 april 2020 tot 31 mei 2020
Van 19u00 tot 21u30
Afspraakplaats: container hoek Posthofbrug – Singel
Stevig schoeisel en kledij die tegen een stootje kan. Werkhandschoenen krijg je ter plekke

CURSUSSEN

Vogels van de Ardennen - VOLZET

De cursus gaat over boeiende vogelsoorten in de Ardennen en de Oostkantons.

21 april 2020: van 19u30 tot 22u30 (theorie)

28 april 2020: van 19u30 tot 22u30 (theorie)

9 mei 2020: dagtocht uitstap (locatie volgt)

Locatie theorie:

't Oud Kapelleke,
Ferdinand Coosemansstraat 127,
2600 Berchem

Lesgever: Koen Leysen/CVN

Basiscursus "Planten voor beginners"

In deze cursus ligt het accent op kruidige planten. De theorielessen gaan over veldkenmerken en voortplanting.

Via een unieke aanpak leer je tijdens de praktijklessen kijken naar planten.

23 april 2020: van 19u30 tot 22u30 (theorie)

14 mei 2020: van 19u30 tot 22u30 (theorie)

16 mei 2020: van 14u00 tot 17u00 (excursie)

23 mei 2020: van 14u00 tot 17u00 (excursie)

Locatie theorie:

't Oud Kapelleke,
Ferdinand Coosemansstraat 127,
2600 Berchem

Kostprijs: € 35 voor leden NP;
€ 40 voor niet-leden NP

Inschrijven: natuuras@gmail.com